

Thomas Mayer

De waarheid in het spirituele onderzoek en de bovenzintuiglijke waarneming

- **Wat is geestesonderzoek en bovenzintuiglijke waarneming?**
- **Wat zijn mogelijkheden tot dwaling?**
- **19 criteria voor de beoordeling van het spirituele onderzoek**

(vertaling: Loek Dullaart)

(Vers van de pers: dit artikel is gebaseerd op het "Eerste colloquium over bovenzintuiglijke waarneming" in Dornach op zaterdag 2 november 2024 j.l. Allereerst het verslag van Thomas Mayer over dat congres. Het daarna volgende essay is ook door hem speciaal voor deze bijeenkomst geschreven. De originele Duitse versie is te vinden op www.kurzlinks.de/wpp6)

De uitnodiging voor dit ééndaagse colloquium werd verzorgd door de antroposofische ledengroep aan het Goetheanum te Dornach. De inleidingen werden gegeven door Frank Burdich, Corinna Gleide, Gunhild von Kries, Karsten Massei, Thomas Mayer en Dorian Schmidt, die allen al jarenlang cursussen geven in bovenzintuiglijke waarneming en daar ook boeken over geschreven hebben.

De inleiders vertelden in podiumgesprekken open en persoonlijk over hun ontwikkelingsweg, de biografische klippen die ze tegenkwamen en de methodiek van bovenzintuiglijke waarneming. Dit werd ook in praktische oefeningen beleefbaar gemaakt via twee keer zes parallel lopende workshops.

Het colloquium ondervond veel enthousiasme. Het zou oorspronkelijk in de Halde plaatsvinden, maar dat zou voor de 180 toehoorders te klein geweest zijn. Gelukkig bleek een wisseling naar de grotere Schreinerei mogelijk.

De deelnemers kwamen voor ongeveer de helft uit de directe omgeving van het Goetheanum, de andere helft had vaak een reistijd van meerdere uren achter de rug. Velen brachten vóórkennis mee over bovenzintuiglijke waarnemingen, zodat de workshops op hoog niveau konden plaatsvinden. De stemming was heel open, erg menselijk en verfrissend

De ledengroep aan het Goetheanum had iedereen met de volgende intentie uitgenodigd voor het colloquium: "Sinds het begin van deze eeuw treden meermaals mensen op die vertellen over hun bovenzintuiglijke ervaringen en over hun onderzoeken op basis van de antroposofische scholingsweg berichten.

Wij denken dat de tijd gekomen is dat wij deze ontwikkelingen van het bewustzijn van het bovenzintuiglijke in ogenschouw nemen en moedig streven naar een gezonde en zakelijke basis voor een uitwisseling over bovenzintuiglijke ervaringen. Daarom kozen we de volgende vragen uit voor de gesprekken:

- Hoe ontstaat een bovenzintuiglijke waarneming?
- Welke rol speelt de individualiteit bij het waarnemen in het bovenzintuiglijke?

- Waar liggen bronnen voor dwalingen?
- Hoe ziet een wetenschappelijk gegrond bovenzintuiglijk onderzoek er uit?
- Is er een taal te vinden die een uitwisseling van eigen ervaringen mogelijk maakt, zodat een toehoorder in staat is om datgene wat verteld wordt na te beleven?"

Aan deze vragen moet constant worden doorgewerkt. Daarom ook is het te hopen dat er nog een "Tweede colloquium" komt....

(Nu volgt de tekst van het essay van Thomas Mayer:)

Inleiding:

Wat is geestesonderzoek en wat is bovenzintuiglijke waarneming?

Bovenzintuiglijk waarnemen doe je niet via je fysieke zintuigen maar met behulp van bovenzintuiglijke waarnemingsorganen. Bovenzintuiglijke waarnemingen zijn eigenlijk niet iets bijzonders, alle mensen hebben ze voortdurend, maar ze merken het meestal niet. Alle mensen beleven bijvoorbeeld stemmingen in het tussenmenselijke of in de atmosfeer van plaatsen en landschappen. Deze stemmingen kun je niet zien, die kun je alleen voelen. Voor het voelen bestaat er echter geen fysiek zintuigorgaan.

Daar heb je astrale waarnemingsorganen voor nodig. Ook de waarnemingen van je eigen lichaam bestaan voor een groot gedeelte uit etherische en astrale waarnemingen. Spiritueel gezien zijn gedachten en voorstellingen vormingen in het etherlichaam, die bezielde zijn door elementenwezens en die geïnspireerd worden door geestelijke wezens.

Omdat de meeste mensen geen begrippen hebben voor zulke bovenzintuiglijke ervaringen en daarbij ook in een materialistische "hersenspoeling" zijn opgegroeid die zegt dat alleen de materiële wereld werkelijkheid is en dat we alleen die kunnen waarnemen, worden deze bovenzintuiglijke waarnemingen weggepraat. Wij hebben ze, maar we wissen ze uit door middel van een werkelijkheidsvreemd denken.

Bovenzinnelijk beschouwd is dit een bezetenheid van de menselijke wezensdelen door ahrimanische geesten, wat hoort bij de door Rudolf Steiner beschreven incarnatie van Ahriman.

Voor veel mensen is het een hele grote stap om deze mentale materialistische dwangbuis af te leggen, om deze ahrimanische bezetenheid buiten zich te zetten en zichzelf toe te staan om bovenzintuiglijke waarne-

mingen te hebben. Dat wordt nog moeilijker gemaakt doordat er aan de andere kant hele overdreven voorstellingen bestaan over wat bovenzintuiglijke waarnemingen zijn. Die zijn meestal niet spectaculair, maar klein, bescheiden en terughoudend.

Ik kan vanuit mijn eigen ervaring bevestigen dat er in de mens een grote onontdekte schat aan mogelijkheden verborgen ligt. Sinds 2005 leid ik per jaar zo ongeveer veertig cursussen in antroposofische meditatie met daarbij steeds ook een introductie in het waarnemen van elementenwezens. Iedere keer weer ben ik verrast, hoe goed dat bij het merendeel van de cursisten, na een daarvoor ontwikkelde meditatieve voorbereiding, verloopt. De belevissen zijn vaak eenduidig en bevestigen elkaar. Het gaat er daarbij vooral om, om belevissen, waar men gewoonlijk aan voorbij gaat, serieus te nemen. We hebben allemaal veel meer mogelijkheden voor bovenzintuiglijke waarnemingen dan we denken.

De wederkomst van Christus in het etherische

Volgens Rudolf Steiner hangen deze mogelijkheden ook samen met de verschijning van Christus in het etherische in de 20^e eeuw. Deze Christusgebeurtenis heeft een uitwerking op de bewustzijnsmogelijkheden van ieder mens. Rudolf Steiner beschrijft dat zo:

“Wat optreden kan is dat de mensen die nieuwe vaardigheden van het waarnemen in het etherische in zich kunnen ontwikkelen – in het begin misschien slechts een klein aantal mensen – maar de anderen zullen steeds meer volgen, want de mensheid heeft 2500 jaar de tijd om deze vaardigheden steeds verder te ontwikkelen.(...)”

Dit zal de vaardigheid zijn dat de mensen in hun omgeving iets zullen gaan zien van het etherische, dat zij normaliter tot op heden niet konden waarnemen. Nu ziet de mens alleen maar het fysieke lichaam van de mens, dan zal hij echter in staat zijn om het etherlichaam van de mens te zien, zij het als een schaduwachtig beeld en zal hij ook de samenhang tussen alle diepere gebeurtenissen in het etherische beleven. Zij zullen dan beelden en vermoedens hebben van gebeurtenissen in de geestelijke wereld en beleven dat zulke gebeurtenissen zich dan binnen drie of vier dagen op het fysieke plan zullen vervullen. (...) (1)

Zulke veranderingen in de menselijke zielevaardigheden zullen er komen. De mensen zullen dan weten: Ik ben niet alleen; overal leven geestelijke wezens, die met mij in relatie staan. – En de mens zal leren om in verkeer te treden met deze wezens, om met hen te leven”. (2)

Deze nieuwe algemeen menselijke vaardigheden van het ether-zien en van het omgaan met geestelijke wezens betekenen een kwalitatieve sprong. Aan het begin van de 20^e eeuw – dus nog in de tijd van Rudolf Steiner – was de toegang tot de geestwereld dikwijls alleen mogelijk door het uitschakelen van het bewustzijn. Media moesten zichzelf in trance brengen om met geestwezens te communiceren.

Tegenwoordig vindt de verbinding met de geestwezens daarentegen meestal in het wakkere dagbewustzijn plaats, dat via meditatie, concentratie, gebed en ontspanning in een verfijndere toestand wordt gebracht. Via een onbewuste trance werkt tegenwoordig bijna niemand meer.

Voorwaarden en hindernissen

Om etherische waarnemingen te kunnen hebben moet het eigen etherlichaam een beetje vrij worden van het fysieke lichaam. Voor astrale waarnemingen is het nodig dat het astraallichaam onafhankelijk wordt van het fysieke lichaam. En voor geestelijke waarnemingen is een lichaamsvrij wakker bewustzijn en lichaamsvrij denken nodig. Dat wordt geoefend in de meditatie. Daarom vind ik een meditatiebeoefening een noodzakelijke voorwaarde voor bovenzintuiglijke waarneming.

Welke hindernissen zijn er voor de bovenzintuiglijke waarnemingen? Een heel groot probleem vormen de collectieve inprentingen van onze materialistische maatschappij, die van kinds af aan het bovenzintuiglijk waarnemen blokkeren in plaats van het te helpen ontwikkelen. Als de wezensdelen te vast verbonden zijn met het fysieke lichaam zijn lichaamsvrije waarnemingen bijna niet mogelijk.

Ook als je niet gewend bent om op gevoelens te letten en die te beleven liggen de kaarten slecht. Daarom is dit relatief vaak makkelijker voor mensen die kunstzinnig actief zijn. De toegang naar het innerlijke leven kan worden versperd door onopgeloste problemen en onverwerkte dromen. Het komt voor dat mensen angst hebben voor de geestelijke wereld, omdat deze in wezen een ontmoeting inhoudt met de eigen schaduw, met de dubbelganger en met het onverloste karma. Daar kan en wil men liever niet naar kijken. Dat kan dan zelfs in de verdere loop hiervan leiden tot een agressieve houding tegenover de spiritualiteit.

Over de methodiek van bovenzintuiglijke waarneming en kennis

Ik zou het bovenzintuiglijke waarnemen nog concreter kunnen maken en de vijf belangrijkste trappen ervan als volgt kunnen karakteriseren:

- 1. Voorwaarden:** Toename concentratie, bewustzijnsverhoging, stap-voor-stapsgewijze ontmoeting met de eigen ongelouterde, aardege-

bonden ziele-aspecten (bij de Wachter aan de Drempel), zich deze voor ogen stellen en door de acceptatie van het "lagere ik" zich verbinden met het hogere zelf.

- 2. Imaginatieve kennis:** Ik breng nieuwe beelden, voorstellingen, gedachten en gebaren voort die onafhankelijk zijn van de zintuigwereld en ik let er op dat deze van krachten en wezens vervuld worden en een eigen leven beginnen te leiden. Het is een van-buiten-ernaar-kijken, een HET-relatie.
- 3. Inspiratieve kennis:** Ik neem de door mij voortgebrachte voorstellingen weg en houd mij alleen nog op in de innerlijke gevoelens, bewegingen en activiteiten die voor het voortbrengen ervan nodig waren. Door deze beweging naar binnen kan een gesprek met wezens beginnen, die in de imaginatie nog als het ware van buiten zichtbaar waren. Het is een persoonlijk gesprek, een JIJ-relatie.
- 4. Intuïtieve kennis:** Nu neem ik ook nog de innerlijke activiteit weg, maar blijf wakker en maak daardoor nu een beweging naar buiten toe en ik vereenzelvig mij nu met de aanwezige geestelijke wezens en beleef hun leven, hun organisatie en hun samenhang met de geestelijke wereld. Mijn ik is er op dit moment niet meer, maar alleen het in contact staande wezen, dat ik ben. De intuïtieve kennis is altijd een IK-relatie.
- 5. Voortdurend doordenken** van de geestelijke belevingen en voortdurende vorming van een ken-lichaam dat in staat is gedachten op te nemen. Wat hier ook bij hoort is een samenwerking met (mannelijke en vrouwelijke) collega's.

De waarheid in het geestelijk onderzoek kan alleen "door ervaring worden bewezen".

Omdat het geestesonderzoek nog niet algemeen gebruikelijk is, wordt graag betwijfeld of de resultaten ervan wel waar zijn. Deze twijfel werkt bijzonder sterk bij mensen die zelf geen bovenzintuiglijke waarnemingsorganen ontwikkeld hebben. Die verlangen naar "bewijzen".

Maar de waarheid kun je uiteindelijk niet uiterlijk bewijzen, het gaat daarbij altijd om een evidentie-ervaring en een waarheidsgevoel. Dat is ook bij de logica het geval en op analoge wijze ook in de zintuigwereld.

Als je bijvoorbeeld aanneemt dat de mensheid kleurenblind zou zijn en als er dan mensen optreden die de kleuren wel zien en erover vertellen hoe kleurig de wereld is. Hoe zouden de kleurenblinden dan daarop reageren?

En hoe zou zo'n kleurenbeleving tegenover die kleurenblinden bewezen kunnen worden?

Rudolf Steiner benadrukt altijd weer dat de waarheid in het geestesonderzoek "door ervaring bewezen" wordt. Zo zegt hij in een voordracht van 11-11-1909 in Berlijn:

"Natuurlijk kan van de andere kant weer het bezwaar worden gemaakt: Ja, als de mens nu zulke krachten ontwikkeld heeft en werkelijk meent in de geestelijke wereld te zijn binnengedrongen, hoe kan hij dan weten dat het een realiteit is wat hij daar waarneemt? Dat kan alleen door de ervaring worden bewezen, zoals ook de uiterlijke wereld alleen door de ervaring bewezen kan worden".

"Zo is dat ook met de geestelijke wereld. (...) Degene, die slechts een leek is op dit gebied, kan zeggen: dat kan net zo goed zelfsuggestie zijn, kan een of andere inbeelding zijn. – Wie echter belevingen heeft op dit gebied, kan wel onderscheid maken, tussen dat wat werkelijkheid is en dat wat inbeelding is; en wel precies zoals men in het fysieke onderscheid maken kan tussen een stuk heet staal wat je je voorstelt en een werkelijk stuk heet staal". (9)

Dat kan ik helemaal ondersteunen. In feite waren veel geestelijke gebeurtenissen voor mij reëler en evidentier dan de ervaringen van de materiële wereld.

Voor de verdere ontwikkeling van het waarheidsgevoel lijken mij twee gebieden bijzonder belangrijk: 1. Het teamwerk 2. De realiteitsveranderende werkingen van geestelijke arbeid. In de uitwisseling met collega's kun je vaststellen of zij bepaalde bovenzintuiglijke waarnemingen kunnen navoltrekken. Beleven zij het precies zo? En als ze het anders belevend, waarom is dat dan? De voortdurende samenwerking in een team slijpt de eigen oneffenheden af, het totaalbeeld wordt vollediger en het waarheidsgevoel wordt verderontwikkeld.

Een sterke feedback heb je ook als je veranderingen waarneemt in de buitenwereld ten gevolge van de geestelijke arbeid. Bijvoorbeeld dit: Ik deed op een bepaalde plaats geomantisch genezingswerk, de plek was daarna voelbaar ontspannender en dat werd bevestigd door mensen die geen deel hadden aan het werk.

Of deze: ik maakte een zwartmagische bezetenheid los aan een bevroren schouder, en de volgende dag was de arm weer beweeglijk. Zulke feedback helpt de ontwikkeling van het waarheidsgevoel. – Meestal zijn er natuurlijk niet zulke duidelijke veranderingen in de buitenwereld, daar moet je ook aan wennen.

Hoe verhouden denken en waarnemen zich in het geestelijk onderzoek?

In de zintuiglijke wereld kunnen denken en waarnemen elkaar wederzijds bevorderen. Zonder begrippen zwemmen de zintuigwaarnemingen rond en worden ze een ongedifferentieerde brij. Daarom zie je bijvoorbeeld bij een plantenbeschouwing veel meer, als je die samen met een tuinman maakt. Dat helpt alleen als je een denken hebt dat zich toe kan wenden naar de waarneming. Want aan de andere kant is het ook mogelijk om je denkend te verliezen in abstracties en op die manier de zintuigwereld te ontvluchten.

Net zo is het bij de bovenzintuiglijke waarneming. Hoe meer geesteswetenschappelijke waarnemingen, des te gedifferentieerder je kunt waarnemen. Als je niet weet dat er een etherwereld is met verschillende ether-soorten, dat er elementenwezens zijn van verschillende soort, dat er engelhiërarchieën zijn en dat er gestorvenen zijn in verschillende omstandigheden na hun dood: als je dat allemaal niet weet en begrepen hebt, dan kun je dit alles niet waarnemen. In plaats daarvan heb je vage belevingen. Misschien is er een vrolijk elementenwezen aanwezig en erg met je verbonden, maar je merkt het niet op. De geestelijke wereld is in nevelen gehuld. Men spreekt dan in het algemeen alleen over "energie".

Het denken is in de geestelijke wereld het licht, dat de wezens en structuren daar pas zichtbaar maakt. Het werkt als een zaklantaarn in de duisternis. Zonder zaklantaarn blijft het er duister.

Een probleem daarbij echter is dat de bovenzintuiglijke waarnemingen ook door het denken kunnen worden uitgewist. Met het normale denken kom je er niet. Wat is normaal denken? Eigenlijk kun je hier niet van denken spreken, want voor het denken interesseert men zich helemaal niet. Men wil "gedachtes hebben", men wil resultaten en gedachte-inhouden ontvangen, maar voor de activiteit van het denken interesseert men zich helemaal niet. Daarmee misbruikt men eigenlijk het denken. Met een zo van zichzelf vervreemd denken kom je niet over de drempel van de geestelijke wereld. En als je het desondanks probeert, verdwijnt de geestelijke wereld.

Ik ken dit probleem heel goed. Een voorbeeld: Ik kon ooit eens een gnoom goed beleven, kwam in de stemming van de gnomen, in een ronde gemoedelijkheid kon ik de gnoom ook in mijn etherlichaam opnemen en zo lichamelijk zijn vormkracht bespeuren. Toen wilde ik de samenhangen beter begrijpen en stelde hem de vraag hoe ver zijn werkingsveld reikte. Een zinvolle vraag. Maar door deze vraag werden mijn zojuist beschreven belevenissen uitgewist, de gnoom was verdwenen. Ik bleef eenzaam achter. Ik had door de vraag een bewustzijnskracht in het spel gebracht,

die het bovenzintuiglijke waarnemen weer uitwiste, door de werking van dit "normale denken".

Spiritueel denken

Voor het geestesonderzoek heeft men een spiritueel denken nodig, een denken dat niet afgescheiden is van haar bron. Dat is bedoeld met het "waarnemen van het denken" dat Rudolf Steiner beschreef in zijn *Filosofie der Vrijheid*. Het gaat om een zichzelf grijpen van het bewustzijn in het denkproces. De denkactiviteit intensiveert zich tot de meditatie. Het denken wordt een krachtbundeling, een voelend denken, een zelfverlichting en een reëel ik-beleven. In dit gespiritualiseerde denken klinken geestwezens in de zo gecreëerde denkanalen mee.

Zulke gebeurtenissen kun je niet verzinnen of bij elkaar filosoferen, maar die hebben alleen betekenis, als je het zelf doet, als het een reële belevenis is geworden. George Kühlewind heeft zijn levenswerk gewijd aan deze spiritualisering van het denken.

Voor mij als jonge mens was deze "waarneming van het denken" mijn biografische insteek in de antroposofie. Ik nam deze vraag existentieel, want voor mij was duidelijk: als ik de denk-activiteit niet kan waarnemen, dan is mijn hele denken op zand gebouwd, niets waard en illusionair. Het worstelen met die waarneming van het denken was vele jaren lang mijn focus in de meditatie. Ik beleefde dat als een ingangspoort naar de geestelijke wereld.

Als mij gevraagd wordt wat ik doe als ik bovenzintuiglijk waarneem, dan moet ik eerlijk antwoorden: "Ik denk". Maar ik zeg dat bijna nooit, omdat het altijd verkeerd wordt begrepen. Want normaliter wordt met denken iets bedoeld wat willekeurig is. Als iets alleen maar gedacht wordt is het voor de meeste mensen niet werkelijk, het is schijn, zoals je met een miljoen die je bedenkt in gedachten niets kunt kopen of dat je met een gedachte auto nergens heen kunt rijden. Dat klopt ook: de abstracte gedachte is slechts schijn, daarmee kom je niet over de drempel van de spirituele wereld.

Wat bedoel ik in plaats daarvan dan als ik zeg: "Ik denk"? Ik probeer dat te beschrijven zo goed als dat gaat. Het begint altijd ermee dat ik een Ik-greep in mijn bewustzijn doe. Ik grijp mijzelf vast in mijn denkkraft, je zou dat ook opmerkzaamheid kunnen noemen of aandacht, en ik zoek zo een middelpunt. Daardoor beleef ik een oprichtingskracht en neem ik mijn bewustzijnsruimte waar.

Vaak moet ik dan eerst beziggaan om deze op te ruimen, zodat er rust intreedt. Dat hoeft niet lang te duren, maar een moment van rust is noodzakelijk. Dan controleer ik mijzelf of ik onbevangen ben. Ik heb tot

dat moment nog geen gedachtes gevormd, maar ik ben dan nog bezig met het vóórterrein van de denkkraft.

Dan richt ik mij op het thema dat ik bovenzintuiglijk zou willen bekijken. Deze instelling kan ook bestaan uit een ontvangend gebaar, wanneer ik bijvoorbeeld vraag of er een gestorvene aanklopt, die contact met mij zou willen hebben. Zo'n uitnodigende houding moet ik actief creëren. Als ik de aanwezigheid van een gestorvene ervaar vraag ik wie hij is, in welke toestand hij is en wat zijn bedoeling is. Bij die vragen beleef ik meestal het antwoord tegelijkertijd, dat wil zeggen dat ik me dan intuïtief in het binnenste van de gestorvene voel.

Als dat niet zo is, dan houd ik me bezig met de vraag waarom de communicatie verhinderd wordt. Dat vindt allemaal plaats in de bewustzijnsruimte, in dezelfde ruimte, waarin ik anders mijn gedachten vorm en ook met dezelfde krachten. Ik heb dan echter niet met gewone gedachten te maken maar met geestelijke wezens en geestelijke realiteiten.

Ik kan deze denkkraft echter ook inzetten voor de waarneming van mijn etherkrachten. Hoe is de toestand in mijn hartchakra? Kan mijn etherlichaam zich vrij bewegen, of trekt iemand daaraan? De instelling van mijn denkkraft maakt het mogelijk om verschillende innerlijke waarnemingen te doen.

Rudolf Steiner over de noodzakelijkheid van het denken in de bovenzintuiglijke waarneming

Rudolf Steiner hield zich in zijn voordracht van 13 november 1909 in Stuttgart (3) bezig met de betekenis van het denken bij de bovenzintuiglijke waarneming. Hij beschreef in die voordracht dat er in vroegere tijdperken een natuurlijke helderziendheid bestond, die echter verloren is gegaan en dat deze, met de denkkraft die in het tijdperk van de bewustzijnsziel nieuw verworven is, nu weer nieuw onthoofd moet worden. Dat is de opgave van de antroposofie.

Hoe verandert het helderziende vermogen zich door de denkkraft?
Daarover zegt Rudolf Steiner het volgende:

"Zeker is het mogelijk en in talloze gevallen gebeurt dat momenteel ook werkelijk, dat de mensen tot een visionair zien komen, zonder dat zij scherpe denkers zijn – er komen veel meer mensen tot helderzien, die geen scherpe denkers zijn dan omgekeerd – maar er is een groot onderscheid tussen de ervaringen in de geestelijke wereld van mensen die scherpe denkers zijn en mensen die geen scherpe denkers zijn.

Het is een onderscheid, dat ik zo kan uitdrukken: wat zich openbaart uit de hogere werelden, dat prent zich het beste in in die vormen van het voorstellen, die wij als gedachten deze hogere werelden tegemoet brengen: dat is het beste kanaal ervoor.

Als wij nu geen denkers zijn, dan moeten die openbaringen andere vormen zoeken, bijvoorbeeld de vorm van een beeld, de vorm van een zinnebeeld. Dat is de meestvoorkomende manier waarop diegene die een niet-denker is, die openbaringen ontvangt. En u kunt dan van diegenen die visionaire helderzienden zijn, zonder dat zij tegelijk ook denkers zijn, horen hoe door hen in zinnebeelden verteld wordt over die openbaringen”

Zulke beelden zijn zinnebeelden en niet de geestelijke realiteit zelf. Ze moeten dus eerst begrepen en uitgelegd worden. Precies dat is volgens Rudolf Steiner anders bij een bovenzintuiglijke waarneming die met gedachten is doordrongen. In deze passage vergelijkt hij beide vormen van waarneming:

“De niet-denkende visionaire helderziende en de denkende visionaire helderziende zouden beide dezelfde ervaringen ondervinden. Laten we een bepaald voorbeeld nemen: de niet-denkende visionaire helderziende ziet deze of die verschijning in de geestelijke wereld, de denkende visionaire helderziende ziet die nog niet, maar ziet die iets later en op het moment dat hij het ziet heeft hij de verschijning al geduid met zijn denken. Dan kan hij haar al onderscheiden, hij kan al weten of ze een waarheid of een onwaarheid is. Hij ziet die alleen iets later.

Doordat hij haar iets later ziet, treedt de verschijning uit de geestelijke wereld hem zo tegemoet dat hij haar met gedachten heeft doordrongen en daardoor onderscheiden kan of zij dwaling of waarheid is, dus dat hij al iets met die verschijning heeft vóór hij haar ziet. Hij heeft die verschijning wel op hetzelfde moment als de niet-denkende visionaire helderziende, maar hij ziet haar iets later.

Maar als hij haar dan ziet dan is die verschijning al doortrokken met zijn oordeel, met zijn gedachte en kan hij nauwkeurig weten of dit een schijnbeeld is, of het een objectivering is van zijn eigen wensen of dat het een objectieve realiteit is. Dat is het verschil in de subjectieve beleving.”

Een ander onderscheidingscriterium tussen oude en nieuwe helderziendheid is de wakkerheid: de geesteswetenschap vereist, volgens Rudolf Steiner, zoals een medium in diepe trance:

“net zo’n Saturnus-bewustzijn; maar hij behoudt daarbij ook zijn ‘heldere dagbewustzijn’ dat de mens op Saturnus nog niet had en wat het medium tijdens de trancetoestand verliest” (4)

Met “Saturnus-bewustzijn” wordt hier bedoeld het bewustzijn dat de mens had in de oude Saturnus periode. De aardetoestanden die in het boek *“De geheimen der ziel”* door Rudolf Steiner uitvoerig beschreven worden zijn eigenlijk bewustzijnstoestanden. De aarde fase is de periode van het wakkere voorwerps-bewustzijn, de oude maan van het droombewustzijn, de oude zon van het slaapbewustzijn en de oude Saturnus van het diepe slaapbewustzijn.

Niets zal in de nabije toekomst zo gevaarlijk worden als wanneer de neiging om bij het oude, niet door nieuwe krachten ontwikkelde helderzien te blijven, die de mens ertoe zou kunnen verleiden om te blijven staan bij datgene wat het oude astrale helderzien in de oertijd kon geven. (...)

Zo’n overblijfsel van oude helderziendheid zou zich met verschrikkelijk geweld kunnen wreken en met allerlei chaotische beelden de inzichten van de mens kunnen verwarren” (5)

Op een andere plaats legt hij dat nog verder uit:

“Mensen, die een droomachtig helderzien hebben, die ze overgeërfd hebben gekregen uit vroegere toestanden, kunnen nooit hun zielebelevissen controleren”. (6)

Zijn er momenteel nog echte niet-denkende visionaire helderzienden?

Rudolf Steiner onderscheidde in de voordracht van 13 november 1909 scherp tussen “niet-denkende” en “denkende helderzienden”. Dit onderscheid kan zin hebben om het verschil te karakteriseren, maar je moet de mensen echter niet in deze twee groepen indelen. Want wij allen horen altijd tegelijkertijd bij beide groepen.

Iedereen die zich bezighoudt met bovenzintuiglijke waarnemingen, heeft geestelijke waarnemingen die op zich genomen reëel en evident zijn. Iedereen kent echter ook belevissen, die direct als projecties of schijnbeelden herkenbaar zijn. Beide benadrukken het belang van het “denkende helderzien”.

Maar daarnaast is er nog een derde soort beelden die men kan rekenen bij het “niet-denkende helderzien”: belevingen die je niet begrijpt en die raadselachtig in je ziel blijven liggen. Vaak is het op een zeker moment mogelijk om deze ervaringen met begrip en gedachtekracht te doordringen. Ook met dromen is dat vaak het geval. Je voelt dat deze droom geen

gewone droom was, maar een uitbeelding van een reëel geestelijk gebeuren. Maar waarvan?

In onze cursussen ben ik gedurende lange tijd nog niemand tegengekomen die een echte "niet-denkende helderziende" is. Ook als mensen heel beeldrijk waren en in de - zoals Rudolf Steiner dat beschrijft - zinnebeelden ontvingen, dan nog probeerden zij deze beelden altijd denkend te doordringen en te begrijpen. Ook de mensen die het meest beeldend zijn hebben toch een sterke neiging tot denken en een streven naar kennis.

Er zijn mensen die van zichzelf zeggen dat ze "niet-denkende helderzienden" zijn. Ik heb vaak zulke mensen ontmoet. Die hadden weliswaar een precies bovenzintuiglijk waarnemingsvermogen, maar weerden zich tegelijkertijd heftig tegen het gebruik van hun denken daarbij. Zij beweerden dat ze alleen maar waarnamen daarbij. Daarbij konden zij hun geestelijke ervaringen elegant en begrijpelijk in woorden beschrijven en ik kon met hen daarover goed communiceren.

Klaarblijkelijk was hun denken toch bij hun bovenzintuiglijke waarneming aanwezig geweest, hoewel ze dit ontkenden. Op dit punt was meestal geen overeenstemming mogelijk, omdat het concept van een gspiritualiseerd denken in haar tegenstelling met het abstracte denken niet begrepen werd. Het denken werd dan gezien als de bron van de splitsing van de goddelijke eenheid en zou om die reden vermeden moeten worden. Dat zo'n uitspraak zelf ook een resultaat is van het denken, die tegenspraak wordt gemakkelijk over het hoofd gezien....

Natuurlijk zijn er wel zuiver niet-denkende helderzienden, maar zij hebben mij tot nu toe kennelijk gemeden. Het "niet-denken" lijkt me heden ten dage niet relevant, door "teweinigdenken" kunnen er juist dwalingen ontstaan, zoals we later nog zullen zien

Bij het verwijt van het atavistische helderzien

In veel antroposofische kringen wordt tegenover mensen die zelfstandig bovenzintuiglijk onderzoek doen vaak het verwijt geuit van atavistische helderziendheid. Hoewel deze doodoener tegenwoordig minder vaak voorkomt, speelt hij nog steeds als argument mee. Daarom wil ik daar graag op in gaan.

Deze kritiek kwam in de laatste tientallen jaren vooral van mensen die actief aan hun schrijftafel zitten, die van buitenaf een oordeel vellen, zonder zelf aan dit werk actief deel te nemen. Ze bezochten geen meditatiecursus, deden geen waarnemingsscholing en voerden meestal ook geen persoonlijk gesprek. Maar ze schreven in plaats daarvan wel vernietigende artikelen of spraken op de achtergrond slecht over iemand. Je zou dat sportief kunnen opvatten als oefening in gelatenheid....

Daarbij uitte men vaak vóóronderstellingen. Mij werd bijvoorbeeld verweten dat ik een oud, beeldachtig helderziend vermogen had en niet het nieuwe helderzien dat met gedachten is doortrokken. Maar ik heb helemaal geen beelden, ik ben een heel onvisueel mens. Ik spreek ook nooit over "helderzien". Om spirituele samenhangen achteraf te beschrijven zoek ik soms wel naar beelden die ik beschrijf om de lezers niet te verliezen. Een uitdrukking in de taal is natuurlijk niet de belevenis zelf....

Er zijn vele toegangen tot de antroposofie al naar gelang ieders karma. Het heeft geen enkele zin om met geweld één bepaalde toegang tot regel te willen maken. Het kan zijn dat iemand heel graag antroposofische literatuur bestudeert, een ander vooral bezig wil zijn met het begrip "het zuivere denken", voor een derde de euritmie de ingang is en voor weer een ander de "meditatie" of de "bovenzintuiglijke waarneming". Daarmee bedoel ik te zeggen dat iedereen, man of vrouw, zich zou moeten concentreren op wat voor hem of haar belangrijk is. Ieder mens is een kosmos op zich. Daarom: leven en laten leven!

Bij die kritiek werden bovendien uitspraken van Rudolf Steiner die hij aan bepaalde mensen in een bepaalde situatie heeft gedaan, uit hun context gehaald en veralgemeniseerd. Dat gebeurde bijvoorbeeld met de boven geciteerde Stuttgarter voordracht van 13 november 1909. Rudolf Steiner trekt in deze voordracht een conclusie van zeven jaar werken in de Theosofische Vereniging en hij is merkbaar ontevreden over de aanwezige leden. Deze waren – een beetje sterk uitgedrukt – sensatiebelust naar bovenzintuiglijke mededelingen en wilden te weinig spirituele begrippen ontwikkelen. Rudolf Steiner zei daarover:

"Het is duizend keer beter om geesteswetenschap te kennen en nog niets te zien, dan iets te zien en niet de mogelijkheid te hebben om de dingen met zijn denken te doordringen, omdat daardoor onzekerheid in de zaak binnensluipt".

Iets dergelijks heb ik hierboven ook al geschreven, zonder de verwijtende ondertoon. In het artikel "*Spiritualisering van de intelligentie: van oude helderziendheid tot hogere kennis*" van Roland Tüscher in Ein Nachrichtenblatt (2023) worden de huidige antroposofische geestesonderzoekers gelijkgesteld met de toenmalige leden van de theosofische vereniging en daaruit de conclusie getrokken dat die huidige geestesonderzoekers – misschien wat sterk uitgedrukt - beter op kunnen houden met hun bovenzintuiglijke waarneming en in plaats daarvan liever meer zouden moeten studeren en denken. Rudolf Steiner zou dat dus zelf gezegd hebben.

Maar dat is onzin: de theosofen van 1909 zijn niet dezelfde als de hedendaagse geestesonderzoekers. De toenmalige theosofen hadden slechts een paar jaar tijd gehad om zich met antroposofie bezig te houden, Zij hadden nog geen opleidingen voor het leren waarnemen. De verschijning

van Christus in het etherische had nog niet plaats gevonden. Het waren nog andere individualiteiten. Er zijn heel veel verschillen met de huidige geestesonderzoekers, die vaak 40 jaar studie van de antroposofie achter zich hebben.

Daarbij komt nog dit: als Rudolf Steiner fundamenteel het inzicht had gehad dat het nog niet de tijd was voor bovenzintuiglijke waarneming, maar alleen voor studie en gedachtevorming, dan had hij niet in vele geschriften zoals bijvoorbeeld: *Het inzicht in hogere gebieden* en in veel voordrachten mensen niet aangespoord om de scholingsweg te gaan om de geestelijke wereld te leren beleven. Daartoe heeft hij ook op 13 november 1909 de theosofen opgeroepen, maar hij heeft ze tegelijkertijd aangespoord om daarbij grondig en langzaam te werk te gaan.

Ik zie in de verschillende kritieken vooral drie achterliggende zielemotieven. Vaak speelt afgunst een rol, dat anderen iets kunnen wat men zelf niet kan. Dan is er ook hoogmoed, dat wij als antroposofen toch maar de beste soort geestesonderzoek hebben, die niet door amateurs besmet mag worden. Ten derde speelt ook een rol dat men zich wil conformeren aan de materialistische buitenwereld. Er heerst angst om zijn goede naam of zelfs ook gelden van de staat mis te lopen, als men met "zulke lui" geïdentificeerd wordt, dus daarom distantieert men zich liever van hen.

Abstract denken als rest van atavistisch helderzien

Het atavistische helderzien bestaat heden ten dage minder in een ongeordende beeldenwereld, maar eerder uit het abstracte denken, dat volgens Rudolf Steiner ook een naklank is van het atavistische helderzien.

Rudolf Steiner beschrijft dat de mensen vroeger de spirituele wereld zo vanzelfsprekend beleefden, zoals wij heden ten dage de zintuigwereld beleven.

"Tot rond het mysterie van Golgatha was het zo dat mensen hier in het fysieke leven vaardigheden met zich meebrachten die uit de geestelijke wereld stamden. Daardoor hadden zij een atavistisch helderzien. Dit atavistisch helderzien kwam daarvandaan dat bepaalde geestelijke kwaliteiten zich uit de voorgeboortelijke situatie in dit leven uitbreidden. Maar dat hield op". (7)

"(...) wat als laatste erfenis van het atavistische helderzien overgebleven is, dat is het abstracte nadenken, het abstracte weten van de mensen in de tegenwoordige tijd. Het is gebleven als een soort verdunning van het vroegere atavistische helderzien. De mensen in de tegenwoordige tijd kunnen het gevoel hebben dat deze verdunning, deze logisch-dialectische verdunning van het oude

atavistisch helderziende wezen zijn zielekwiteit niet meer kan dragen". (8)

Om uit dit abstracte denken weer in het geestelijke beleven te komen, moet de ziel haar ik-krachten versterken en het bewustzijn naar een hoger niveau tillen.

Bij het gespiritualiseerde denken gaat het niet alleen om de inhoud, maar evenzeer om de vorm

Vaak hebben mensen het inzicht dat de vorming van geesteswetenschappelijke begrippen genoeg zou zijn om tot een bovenzintuiglijke waarne- ming te komen. Ik denk dat dat een misverstand is.

Naar mijn ervaring is een denkend bezigzijn met de geesteswetenschap weliswaar nodig, maar niet toereikend om met het denken over de drempel van de geestelijke wereld te komen. Daarvoor is nodig dat je ook een andere manier van denken aanwendt.

De gewone manier van denken is, dat men gedachte-inhouden heeft die het bewustzijn overnemen. Het maakt dan niet uit of het daarbij gaat over een inhoud van de machinebouw of iets uit de antroposofie. Het zijn in- houden die ik weliswaar gedacht heb, maar waarvan ik niet weet hoe mijn denkactiviteit ze heeft geproduceerd. Ik heb het denkproces verslapen en ik ontwaak pas aan de resultaten van het denken, aan de gedachten.

Waarom verslaap ik het denkproces? Dat ligt daaraan dat ahrimanische wezens in het bewustzijn van de mens zijn binnengedrongen en dit bewustzijn verduisteren. De hedendaagse mensen hebben meestal een denkkracht die in ahrimanisch duister is gehuld.

Het gespiritualiseerde denken is daarvan bevrijd. Dan ben ik wakker in mijn denkactiviteit. Ik neem het aanwezige denken waar en kan op die manier de geesten die haar inspireren beleven, en ook de astrale stem- ming die haar omgeeft en ook de etherische bewegingen en de vorming van mijn gedachten, alsook natuurlijk de inhoud ervan. Daarvoor heb ik een meditatieve intensivering van de denkactiviteit nodig.

Met zo'n gespiritualiseerd denken kan ik de drempel van de geestelijke wereld passeren. Met mijn gewoonlijke denken is dat niet mogelijk. Dat verklaart de bovenbeschreven schildering over hoe de bovenzintuiglijke beleving van de gnoom zich oploste door een vraag uit het gewone denken.

Uitwerkingen na de dood

Nog plastischer worden deze samenhangen, als ik het perspectief uitbreid tot het leven na de dood.

In 2007 ontdekte ik bij de Noordingang van het Goetheanum een grote verzameling aardegebonden gestorvenen. Hun aantal leek mij onmetelijk groot en die aardegebonden zielen hadden zich daar al sinds lange tijd, vermoedelijk tientallen jaren, verzameld. Een cederhaag nam deze gestorvenen in bescherming. Die ceders zijn er niet meer heden ten dage: zij werden in 2023 geveld. Zij hadden hun werk gedaan.

Het was een hele bijzondere vorm van aardegebondenheid. Het waren gestorven antroposofen die vastgeworden gummi-achtige etherlichamen hadden. Verrassenderwijs bleek dat dit een gevolg was van een zeer intensieve studie van de antroposofie.

Dat schokte mij erg. De antroposofie heeft als doel om de gestorvenen beter door het leven na de dood heen te helpen. En dan ontstaat er door het bezigzijn met de antroposofie een nieuwe grond voor aardegebondenheid.....?!

Hoe zou dat kunnen gebeuren? Ik ontdekte dat de grond voor dat vastworden van die etherlichamen lag in een te eenzijdige intellectuele omgang met de inhouden van de antroposofie. Kunst, meditatie, gevoel en beleving als evenwicht voor de intellectuele arbeid ontbraken, daarom was er ook geen zachtheid, geen openheid, beweging of liefde.

Deze al te vaste antroposofische voorstellingen waren zo ingeprent in de etherlichamen van die gestorvenen dat deze lichamen vast bleven in plaats van zich uit te breiden in wereldwijdten.

Hoe is dat mogelijk? Materialistische begrippen kunnen na de dood normaliter niet standhouden en lossen op. Dat is bij spirituele begrippen anders, die hebben meer standvastigheid vooral als ze met grote intensiteit zijn ontwikkeld.

De zielen bevonden zich in hun etherlichamen, zagen die zagezegd van binnen, zagen op die manier de antroposofische inhouden en waren ervan overtuigd, dat ze nu de werkelijke geestelijke wereld zouden beleven. In feite beleefden ze niet de werkelijk geestelijke wereld, maar alleen de door hen voorgestelde afbeelding ervan.

Deze gestorvenen kwamen uit alle continenten en werden aangetrokken door het Goetheanum, waarmee zij zich, als wereldwijd centrum van de antroposofie, verbonden voelden. Zij vonden zichzelf heel belangrijk en stroomden vaak door de noordingang het Goetheanum binnen om aan een voordracht of een bijeenkomst deel te nemen...

Ik werd een aantal jaren regelmatig geconfronteerd met deze gestorvenen. Collega's van mij beleefden hen ook. Ik voelde me ertoe opgeroepen om hen bij te staan en moest dat ook, omdat ik last van ze had en ze me vaak ook 's nachts stoorden. Ik had in die tijd nog weinig ervaring in het

helpen van gestorvenen, daardoor duurde alles nogal lang. Mijn strategie was om ze hun feitelijke situatie te tonen en hen ook te wijzen op hun etherlichamen, zodat ze zichzelf daarvan konden losmaken.

Tegelijkertijd probeerde ik de zielen voor te doen hoe zij zich konden openen voor de werkelijk geestelijke wereld. Dat was niet eenvoudig want velen wilden niets daarvan weten. Zij waren helemaal verliefd op hun eigen voorstellingen en waanden zich al in de geestelijke wereld. Om dat allemaal op te geven was voor hen als een zwaarmoedig stervensproces. Ik bleef echter hardnekkig doorgaan en hield het contact met deze aardegebonden zielen in een opgewekte stemming. Veel lichte gestorvenen uit het devachan hielpen mee. Het ging langzaam, stap voor stap. Het was echter een bodemloos vat, voortdurend kwamen er nieuwe gestorvenen bij.

Na een paar jaar werd de cederhaag steeds "leger", totdat ik er geen opgave meer in zag en me er niet meer mee bezighield.

Ik heb door deze belevenissen duidelijk begrepen: met het normale denken kom je niet over de drempel van de geestelijke wereld, ook niet, als je met het normale denken spirituele inhouden probeert te begrijpen. De vorm van het denken moet veranderd worden, alleen dan kan het een kanaal voor de geestelijke wereld worden.

Ik deed in het werken met deze aardegebonden zielen nog een hele belangrijke en verheffende ontdekking: als deze doden zich uit hun ethercellen bevrijd hadden en aan hun weg in de werkelijk geestelijke wereld waren begonnen dan werden ze heel wijd, heel groot en sterk stralend. Hun ingeprente geesteswetenschappelijke begrippen veranderden in zonnen. Een waardevolle schat. De jarenlange studie van de antroposofie had tenslotte toch zijn vruchten afgeworpen. Er ontstonden daardoor vaardigheden, waarmee je de geestelijke wereld kon overzien en verlichten en je daar veel beter in bewegen kon dan de meeste andere gestorvenen. Dat kon zich echter pas ontvouwen nadat zij het sterfproces van het verlaten van het etherlichaam hadden voltrokken.

Het is natuurlijk beter als je al tijdens je leven begint met het werken aan een gespiritualiseerd denken, via kunst en meditatie, in plaats van pas na de dood.

Waar liggen de bronnen van dwalingen?

In de huidige tijd vallen bovenzintuiglijke belevingen ons lichter, omdat het ether- en astraallichaam vaak veel meer uittorenen boven het fysieke lichaam dan vroeger het geval was. Dat is verheugend. Maar daarmee zijn er ook veel meer mogelijkheden gekomen om fouten te maken. Niet alles

wat uit de spirituele wereld komt geeft wat het belooft. Ik zou hier wat voorbeelden bijeen willen brengen van bronnen van dwalingen.

- **Verkeerde interpretaties door het ontbreken van begrippen en gebrek aan ervaring**

Bovenzintuiglijke waarnemingen kun je alleen beoordelen met begrippen die je je hebt eigengemaakt. Heb je te weinig geestelijke begrippen, dan bestaat het gevaar, dat je alles verkeerd interpreteert. Daar komt bij dat het voor een zekerheid in het onderscheiden vaak jarenlange oefening nodig is.

Een paar voorbeelden: vaak heb ik verondersteld dat er elementenwezens werkzaam waren, hoewel het fenomeen dat ik beleefde slechts een bepaalde etherische beleving op een bepaalde plaats was, dus een etherisch fenomeen, maar geen elementenwezen.

Of ook: steeds weer was ik van overtuigd met een gestorvene te maken hebben, maar dan was het een afgespleten ziele-aspect van hem en niet het hele mensenwezen. Ook ben ik er steeds weer mee geconfronteerd, dat ik er niets van begreep omdat het mij ontbrak aan de noodzakelijke begrippen en ervaring. Ik probeer daarom nu om te wachten met het in gedachten onderscheid te maken, totdat ik werkelijk zekerheid heb.

- **Astrale projecties**

Een groot thema is ook het hebben van verwachtingen. Een verwachtingsvrije openheid is een voorwaarde voor de communicatie met geestwezens. Want verborgen en onbewuste wensen kunnen op het astraalplan van buitenaf weer naar me toe komen, maar dan heb ik die vermeende waarneming of mededeling uit de geestwereld daar zelf via mijn wensen gecreëerd! Astrale projecties zijn er heel snel en zijn wijd verbreid. Als je onzeker hierover bent, dan kun je een bovenzintuiglijke waarneming ook achteraf in de herinnering onderzoeken of het om een projectie ging of niet.

- **Beperkte begripsoverheden**

Als ik kundig ben in een bepaald onderwerp, dan kan een geestwezen mij ook iets daarover meedelen. Is bij mij niets daarover aanwezig, dan vindt het in mij geen aanknopingspunt. Een voorbeeld: mij werd ooit eens gevraagd om een boomfaun te vragen naar de beste mogelijkheden om de boom te verzorgen. Ik had een mooie tijd met de faun, maar kon niets achterhalen over de verzorging van de boom. Ik kon daar niets mee en ook al had de faun daarover iets gezegd, dan was dat eenvoudigweg langs mij heen gegleden.

Een ander voorbeeld: Ik heb twee boeken met 35 interviews over de samenwerking met elementenwezens geschreven. Daarbij werd duidelijk dat die groep van mensen steeds alleen maar communiceerden met de elementenwezens uit hun eigen werkgebied: therapeuten met lichaams-elementenwezens, boeren met stalwezens, tuinmannen met plantenwezens en technici met techniekwezens. In hun toenmalige vakgebied was een basis voor communicatie aanwezig, tot de wezens van andere themagebieden was die er niet.

Bij hogere engelwezens en belangrijke meesters beleef ik vaak dat ik weliswaar hun heerlijke aanwezigheid kan beleven, maar dat ik hen met de bewuste delen van mijn bewustzijn niet kan verstaan. Dan beleef ik mijn beperking, dan ben ik niet rijp voor zo'n bepaald contact. Dan verheug ik me weer op "mijn" gestorvenen en "mijn" engel, met wie ik me op 'gelijke ooghoogte' voel.

Door levenservaring, geesteswetenschappelijke studie en begripsvorming breiden de begripsmogelijkheden zich gestaag uit. Als je echter niet let op de beperking van de eigen begripsmogelijkheden en als je meent op bepaalde gebieden, waarvan je in werkelijkheid niets begrijpt, iets te begrijpen, dan kun je in grote misverstanden terecht komen.

- **Je begrijpt de context van een beleving niet**

Het is mogelijk dat je bepaalde niveaus verwisselt. Je hebt je bijvoorbeeld verbonden met een engel, die een bepaalde toekomstimpuls in zich draagt. De engel leeft in het Devachan, dus in de eeuwigheid. Daarom voelt deze impuls zo aan, alsof die zich nu gaat verwezenlijken en je interpreteert dat dan ook zo. In de eeuwigheid klopt dat ook, maar niet in de tijd. In de tegenwoordige tijd is het een uit de toekomst werkzame impuls, die ook het karma in het verleden en ook veel tegengestelde impulsen van andere geestwezens treft. Dat alles moet eerst worden doorwerkt voordat zich iets daarvan kan verwezenlijken.

- **Je gaat mee in het goedpraten door de gestorvenen**

Sinds jaar en dag werk ik regelmatig aan de verlossing van gestorvenen die zijn blijven hangen. Er zijn miljoenen gestorvenen in een toestand dat ze zich niet kunnen oriënteren en helemaal niet weten dat er een engel bestaat en dat er karma is.

- **Een gestorvenen die is blijven hangen maakt de indruk een aartsengel te zijn**

Gestorvenen die zijn blijven hangen nemen graag bezit van geïncarneerde mensen, als die toegankelijk zijn door overeenkomstige resonantiegebieden. Daarbij zijn er ook gestorvenen, die zich voor dit doel bewust als een

aartsengel of een opgestegen meester voordoen, omdat ze daardoor indruk kunnen maken op een medium. Dat is een gevaar bij channelling, wanneer het medium zich wel opent en zich verheugt over boodschappen vanuit de geestwereld, maar het gechannelde wezen niet zelf controleert.

Jaren geleden was ik op een grote manifestatie van een medium in Hamburg, die zei dat ze channelde met de aartsengel Michaël. Ik kwam echter die avond tot de slotsom dat het zich hier niet om de aartsengel Michaël handelde, maar om een gestorvene, die in zijn laatste incarnatie als plaatselijke goeroe had geleefd maar in het leven na de dood niet op wilde gaan in het universum (dat betekent: niet tot wereld wilde worden), maar in zijn eigen egoïstische rijk wilde blijven. Hij voedde zich daarbij met de vereringskrachten, die hem door de enthousiaste bezoekers via de channeling tegemoet werden gedragen. De gestorvene gaf zich uit voor Michaël, omdat dat ook gewenst werd door het medium en hij daardoor meer gehoor vond. Omdat ik me sterk verbonden had met deze channeling kon ik beleven hoe deze gestorvene zich in mijn aura probeerde vast te zetten in mijn rugstreek en ik moest hem daar met kracht uit proberen te verwijderen.

- **Gestorvenen in Lucifers rijk**

Ik ontmoette een keer een groep gestorven zielen, die zich hadden gewend tot een genezeres. Zij zagen het als hun opgave om te genezen en dat deden zij ook. Maar het licht van deze zielen had iets overdrevens, wat ik pas na een tijdje merkte. Ze waren in hun religieuze ijver over de drempel van de dood gegaan en ontleenden daaraan hun zelfidentiteit.

Maar daardoor konden zij in het leven na de dood niet de kosmische Christus zien zij en stierven niet in Christus, maar leefden zich in in een geestesrijk dat in de antroposofie wordt beschreven als het rijk van Lucifer. Kortom: het waren behulpzame fijne zielen, maar toch kon ik me niet verbinden met hun eenzijdige Luciferische inspiraties. Dat moet je ook eerst een keer ervaren hebben.

- **Rekening houden met het individuele standpunt van een geestwezen**

Je moet ook altijd zelf leren inschatten waar een geestelijke partner waar je mee samenwerkt werkelijk staat. Maar ook als je dat kunt zijn er grenzen: ik werk vooral met twee sferenmensen samen, die ik al lange tijd ken. Als ik ze bij een bepaalde kwestie vraag hoe ze die inschatten, dan krijg ik vaak terug dat zij niets willen of kunnen zeggen, want grote delen van de geestelijke wereld zijn ook voor hen ontoegankelijk. Dan moet ik zelf verder onderzoek doen of overleggen wie mij wel verder zou kunnen helpen.

Deze twee sferenmensen zijn sterk verbonden met Michaël. Als ik daarentegen een ziel raadpleeg die meer in het gebied van Gabriël leeft, dan krijg ik gedeeltelijk tegengestelde inschattingen en wilsimpulsen. De geestelijke wereld is dus niet een wereld van uniformiteit, maar bestaat geheel uit individuele geestwezens en is in zoverre altijd relatief. Gelukkig is er ook een rustpunt, van waaruit je alle betrekkingen kunt inschatten: dat is het Ik van de geestelijke wereld, de kosmische Christus.

- **Zwartmagische verwarring**

Dwalingen kunnen ook ontstaan door storende bezetenheid. Een voorbeeld: eens meende ik een karmisch inzicht te hebben, maar dat bracht mij niet in het midden van mijn hart, maar bracht mij in ziele-onhelderheid. Dat maakte mij sceptisch en terecht! Op het eerste gezicht leek het heel overtuigend, maar in het controleren ervan stelde ik vast dat het een soort stoomafblazen was van een groep zwartmagiërs uit het dodenrijk, die ik al eerder spiritueel tegen was gekomen. Uit ergernis hadden zij mij kennelijk nauwkeurig waargenomen en via een gat in mijn aura intelligente elementenwezens naar binnen gestuurd, die mij bepaalde karmische belevingen toezonden om zich in mijn ziele-omgeving goed in te kunnen nestelen. Dat was geraffineerd gedaan. Zo zijn er geestelijke aanvallen in de vorm van valse inspiraties.

- **Astrale brabbelbox**

Door het intellectualisme van onze huidige tijd zijn er op het astrale gebied veel elementenwezens die brabbelen als een radio die je niet kan uitzetten. Zij kunnen juiste woorden produceren, maar dat is slechts oppervlakkig, daarachter ligt niets. Er zijn ook intelligente brabbelboxen, wier uitspraken zinvol zijn of die zelfs de stijl van spreken van gestorven schrijvers na kunnen doen. Op het eerste gezicht kun je die makkelijk verwisselen met de echte zielen van de gestorven schrijvers. Je kunt die astrale brabbelbox herkennen als je doortast naar de kern ervan en naar de diepte ervan.

Hierbij beëindig ik deze opsomming van mogelijkheden tot dwaling, maar er zijn er natuurlijk nog veel meer. Voor de communicatie met geestwezens vind ik een sceptische grondhouding noodzakelijk. Toch moet je ook niet het kind met het badwater weggooien, want de grondvoorwaarden voor de communicatie met geestwezens zijn altijd: sympathie, eerbied en op een positieve manier niets verwachten. Natuurlijk moet ik me zonder voorbehoud aan de geestwezens overgeven – tegelijkertijd is de innerlijke spagaat van sceptisch doorvragen noodzakelijk. Deze spagaat is mogelijk door een innerlijke verbinding met Christus, want deze brengt objectiviteit in de geestelijke werkelijkheid.

Slothoofdstuk: 19 Criteria voor de beoordeling van geestelijk onderzoek

Is het mogelijk om bovenzintuiglijke waarnemingen en onderzoeksresultaten van andere mensen te beoordelen, zonder daar zelf bij te zijn geweest? Ik denk dat dat mogelijk is.

We zijn hier namelijk in dezelfde situatie als bij het natuurwetenschappelijk onderzoek. De meeste onderzoeksresultaten kunnen door geïnteresseerde leken niet direct worden navoltrokken. Dat geldt ook voor de meeste vaklieden, omdat ze niet de tijd, het instrumentarium of het geld hebben om resultaten van anderen steeds na te voltrekken. Ze kunnen er alleen op toezien of de nieuwe resultaten in overeenstemming zijn met wat er tot nu toe was onderzocht, maar vóór alles ook of er methodisch zuiver is gehandeld bij het onderzoek.

De acceptatie binnen de natuurwetenschap wordt vastgesteld doordat de methodiek navoltrokken kan worden en algemeen wordt erkend. Zo geldt dat ook bij het geestesonderzoek. Omdat het hier gaat om de communicatie met geestelijke wezens is de methodiek natuurlijk anders dan bij de natuurwetenschap. Dat is niet ongebruikelijk. Ook de methodiek van de psychologie en de sociologie onderscheidt zich van de natuurwetenschap en is aangepast aan het onderwerp van het onderzoek.

Ik wil u hierbij mijn 'check-list' presenteren. Dit zijn de vragen die ik mijzelf stel na het lezen van een tekst of na een gesprek te hebben gehad:

1. Ken ik zelf soortgelijke belevingen?

Kan ik de schilderingen in mijn ervaringsgebied inpassen? Kan ik ze nabeleven? Hierin ben ik natuurlijk beperkt door mijn eigen vaardigheden en moet ik voortdurend openstaan voor nieuwigheden en verrassingen.

2. Hoe passen de beschrijvingen bij de betreffende spirituele literatuur?

Zijn er duidelijke elementen van tegenspraak met andere geestesonderzoekers? Deze vraag vereist natuurlijk dat je een omvattende kennis hebt van de literatuur hierover.

3. Maakt de geestesonderzoeker inzichtelijk hoe hij tot deze resultaten is gekomen? Wordt de weg van de methodiek beschreven?

Ik wil altijd de concrete context van een bovenzintuiglijke waarneming ervaren: wat werd wanneer, waar en hoe waargenomen? Welke waarnemingsmogelijkheden werden er gebruikt? Met welke geestwezens werd contact gelegd? Etc....

4. Welke opleiding heeft de geestesonderzoeker?

Ook natuurtalenten hebben een opleiding nodig. Het gaat hier niet om formele examens, maar om een stevig staan in het leven en in een beroep, om een scholing van het denken, een voortdurende praktisering van de meditatie, studie van spirituele literatuur en voortdurende oefening in het waarnemen.

5. Baseert de geestesonderzoeker zich op serieuze leraren, literatuur en spirituele scholing?

Een opleiding heeft ook een sociale context nodig, zo mogelijk binnen een gedegen spirituele school.

6. Werkt de geestesonderzoeker doorlopend ook aan zijn eigen persoonlijke zuivering en het oplossen van zijn zielechaduwen?

Je hoeft voor de geestesscholing geen heilige te zijn. Je moet wel kunnen onderscheiden of je ziel in een bepaalde situatie vrij en neutraal is of dat je blik door een eigen onheldere thematiek versluierd is. Als je dat niet lukt worden die eigen gebonden zieleleden naar buiten geprojecteerd en dan bestaat het gevaar, dat je dan deze waarneemt. Om die subjectieve sluier weg te krijgen is het nodig om voortdurend te werken aan de eigen onverloste thematieken. Dat is een voortdurend proces. De geestesonderzoeker moet hiervoor zo mogelijk een dagelijkse routine ontwikkelen.

En heb je een schaduwwezen of dubbelganger verlicht en deze geïntegreerd in je ziel, dan ontstaat er alweer een plek voor een volgende om zich te tonen. De zielehygiëne is in het geestesonderzoek als het schoonmaken van de reageerbuisjes in de chemie. Aangezien de eigen ziel het waarnemingsorgaan is, moet die zo helder en zuiver mogelijk zijn.

7. Is de geestesonderzoeker zich bewust van de mogelijkheid tot dwaling in het spiritueel onderzoek?

Hoe meer je weet over mogelijke valstrikken, des te beter kun je die vermijden. De geestesonderzoeker zou zich realistisch bewust moeten zijn van zijn eigen beperkte mogelijkheden.

8. Heeft de schrijver een open onderzoekshouding of brengen zijn uitspraken een afsluitende wereldvisie?

Afsluitende wereldverklaringen zijn in een universum met individuele geestwezens niet mogelijk. Een absoluut beroep op de waarheid is een vergif voor het geestesonderzoek. Iedere blikrichting is beperkt, we hebben nooit een blik naar alle kanten. Maar er zijn altijd uitzonderingen. Daarom moet geestesonderzoek beweeglijk blijven. Het moet ook altijd bescheiden zijn, tastend en vragend, zodat de resultaten ervan aangevuld en gecorrigeerd kunnen worden.

9. Gebruikt de geestesonderzoeker ter controle verschillende ingangen tot het waarnemen?

Om verkeerde interpretaties uit te sluiten is het belangrijk om een bovenzintuiglijk fenomeen van meerdere kanten te bekijken. Daarom word ik sceptisch als een geestesonderzoeker alleen maar één toegangsweg bewandelt en niet zorgt voor een veelzijdige totaalwaarneming.

Met toegangswegen naar de waarheid bedoel ik bijvoorbeeld:

- waarnemingen in de zintuigwereld
- veranderingen in de toestand van alle dag en van de slaap
- waarneming van innerlijke stemmingen, beelden en tonen (imaginatie)
- opbouwen van een communicatiemogelijkheid met geestwezens (inspiratie)
- verzorgen van een verhouding tot geestwezens door vriendschap en langdurige, regelmatige samenwerking
- precisering van de waarnemingen door vragen te stellen aan verschillende geestwezens, bijvoorbeeld aan elementenwezens, engelen en sferenmensen
- de wil van geestwezens tot zijn eigen wil maken en daarin binnen gaan (intuïtie)
- een fenomeen bekijken gedifferentieerd naar etherwereld, astraalplan en devachan (geestelijke wereld)
- waarnemingen van andere mensen erbij betrekken
- precisering van zijn waarneming door een wichelroede, een pendel of een spiertest
- enzovoorts

10. Zijn de beschrijvingen van geestelijke waarnemingen begrijpelijk?

Zijn de beschrijvingen begrijpelijk of zijn het onverteerbare brokken? Iets te beleven is één ding, maar wil je die belevingen ook begrijpen, dan moeten die goed doordacht worden en ook in grotere samenhangen ingedeeld kunnen worden. Als iemand iets spiritueels begrijpelijk kan beschrijven, dan heeft hij het waarschijnlijk ook goed doorschouwd.

11. Leidt de geestesonderzoeker een gefundeerd sociaal verantwoordelijk leven?

Omdat de geestesonderzoeker altijd als hele mens reageert, vloeit zijn hele levenshouding daar ook in binnen. Wie in het leven van alledag leeft als een egoïst, kan eigenlijk geen vrije, objectieve geestelijke waarnemingen hebben. Als iemand met zijn beide benen op de grond staat en een gefundeerd leven leidt, dan zijn zijn bovenzintuiglijke waarnemingen meestal ook gegrond en gefundeerd.

12. Zoekt de schrijver een uitwisselingscontact met collega-waarnemers?

Dit criterium is voor mij heel belangrijk, aangezien ik mensen ken die vaardige geestesonderzoekers zijn, maar toch heel eenzijdig blijven, omdat ze alleen in hun eigen wereld leven, een eigen taal ontwikkelen en ook aanhangers om zich heen verzamelen, maar niet de corrigerende uitwisseling met collega-onderzoekers aangaan. Want pas in die communicatieve uitwisseling begint de wetenschappelijkheid van het geestesonderzoek, precies zo als bij iedere andere wetenschap. Normaal is het zo dat geestelijke onderzoeksresultaten door vaardige collega's kunnen worden navoltrokken.

13. Haalt de schrijver andere onderzoekers of onderzoeksrichtingen onderuit?

Het onderuithalen van anderen dient meestal de verheffing van het eigen zelf en is een duidelijk teken van een onopgelost ego-probleem, dat het geestelijk onderzoek vervormt. Hier is de grootste voorzichtigheid geboden. Dit onderuit halen is heel anders dan het hebben van constructieve kritiek....

14. Ontstaat door de schildering van bovenzintuiglijke belevissen een bepaalde vorm van machtsverhouding of subtiele ziele-afhankelijkheid?

Presenteert de geestesonderzoeker zichzelf als heel bijzonder? Moeten zijn uitspraken meer gewicht hebben dan de uitspraken van gewone mensen? Deemoedigheid en bescheidenheid zijn fundamentele werkinstrumenten voor het geestesonderzoek, zichzelf op een voetstuk plaatsen is vergif. In een gesprek zegt de geestesonderzoeker alleen maar zoveel als de gesprekspartner horen wil.

15. Zijn er duidelijk commerciële bedoelingen in het spel?

Geldstromen horen bij het broederlijke elkaar wederzijds dragen in de maatschappij. Daarom zou een geestesonderzoeker voor zijn activiteit financieel moeten worden vrijgesteld. De financiën mogen nooit op de voorgrond staan. Het is absoluut uit den boze om misbruik te maken van andere mensen die in nood zijn. Dat komt in de huidige spirituele wereld helaas steeds weer voor. Er is een website www.scheinheilig.org waarop een online congres staat met als titel "Abzocke und Betrugsmaschen der Scharlatane, pseudo-spirituellen Lehrer und coaches erkennen und vermeiden" ("Afzetterij en oplichterij door scharlatans, zogenaamde spirituele leraren en coaches herkennen en vermijden").

16. Word ik als lezer in mijn eigen kracht, mijn zelfstandigheid en oordeelsvermogen gesterkt en ervaar ik dat ik vrijgelaten word en geacht word?

Word ik meegenomen?

17. Wordt mijn hart ook aangesproken?

Kan ik in de tekst ervan vrij doordringen met mijn hart of beleef ik weerstanden en verduisteringen?

18. In welke geestgebieden word ik binnengevoerd, wanneer ik deze beschrijvingen meditatief vasthoud en verdiep?

Iedere beschrijving kan jou meenemen in het gebied waarover gesproken wordt.

19. Heeft het lezen van dit boek een opbouwende en sensibiliserende werking?

Dat is misschien zelfs nog wel het belangrijkste criterium.

Er kunnen nog verdere vragen aan worden toegevoegd. Het is heel verhelderend om teksten, boeken, voordrachten en gesprekken op deze manier punt voor punt te beschouwen. Zo kun je werken aan een eigen standpunt.

Noten en literatuur:

1. Rudolf Steiner. Das Ereignis der Christus-Erscheinung in der ätherischen Welt (GA 118). Dornach, 1984 blz. 26 e.v.
2. Rudolf Steiner, *Von Jesus zu Christus* (GA 131). Dornach, 1988 blz. 217
3. Rudolf Steiner, *Der tieferen Geheimnisse des Menschheitswerdens im Lichte der Evangelien* (GA 117), Dornach, 1986 . blz. 71 e.v.
4. Rudolf Steiner, *Aus der Akasha-Chronik* (GA 11), Dornach, 1986 Blz. 146
5. Rudolf Steiner, *Die Mission einzelner Volksseelen im Zusammenhang mit der germanisch-nordischen Mythologie* (GA 121). Dornach, 1982 blz. 195
6. Rudolf Steiner, *Die Philosophie, Kosmologie und Religion in der Anthroposophie* (GA 215) Dornach, 1980 blz. 41
7. Rudolf Steiner, *Der Tod als Lebenswandlung* (GA 182) Dornach, 1996 blz. 161
8. Rudolf Steiner, *Weltsilvester und Neujahrsgedanken* (GA 195). Dornach 1986 blz 62 e.v.
9. Rudolf Steiner, *Metamorphosen des Seelenlebens – Pfade der Seelenerlebnisse* (GA 58), Dornach, 1958 blz. 53

Over de auteur:

Sinds 2004 leidt Thomas Mayer samen met Agnes Hardorp cursussen in antroposofische meditatie en schrijft hij ook boeken.

Hun website is: www.anthroposofische-meditation.de

